

РОЗДІЛ 4. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

СТРУКТУРА ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

STRUCTURE OF FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE OF FUTURE MASTER'S STUDENTS IN NON-PHILOLOGICAL SPECIALTIES

В умовах глобалізації, цифровізації та зростання вимог до академічної мобільності іноземна мова для цієї категорії здобувачів освіти виконує функцію практичного ресурсу, необхідного для виконання фахових завдань, наукової комунікації та інтеграції у міжнародне професійне середовище. На відміну від філологічних спеціальностей, де іноземна компетентність розглядається як провідна мета і зміст підготовки, у студентів нефілологічних спеціальностей вона має прикладний характер, поєднуючи мовні знання з умінням використовувати їх у професійній діяльності. Здійснено аналіз актуальних досліджень українських та зарубіжних учених, що дозволив виокремити провідні підходи до структурування іноземної компетентності. Показано, що зарубіжна традиція переважно наголошує на комунікативному й інтеркультурному вимірах, тоді як українські науковці послідовно розвивають професійно орієнтовані моделі, у яких вагоме місце займають термінологічна точність, жанрово-стильова відповідність та цифрові практики. Встановлено, що структура іноземної компетентності має інтегративний характер і включає шість взаємопов'язаних компонентів: лінгвістичний, комунікативний, соціокультурний, прагматичний, дискурсивний і рефлексивний. Кожен із них забезпечує окремий аспект мовленнєвої діяльності, але лише їхнє поєднання створює цілісну систему, яка відповідає сучасним викликам освіти та ринку праці. Запропоновано авторське визначення іноземної компетентності майбутніх магістрів нефілологічних спеціальностей як інтегративної здатності ефективно використовувати іноземну мову у професійній, академічній та міжкультурній діяльності на основі лінгвістичних, комунікативних, соціокультурних, прагматичних, дискурсивних і рефлексивних знань, умінь і здатностей, підкріплених мотивацією до безперервного саморозвитку. Практична значущість дослідження виявляється у можливості використання результатів для розроблення навчальних програм і курсів професійно орієнтованої іноземної мови, створення систем оцінювання рівня сформованості окремих компонентів, а також впровадження методик, що поєднують мовну підготовку з цифровими й рефлексивними практиками.

Ключові слова: іноземна компетентність, лінгвістичний компонент, комунікативний компонент, соціокультурний компонент, прагматичний компонент, дискурсивний компонент, рефлексивний компонент, магістри нефілологічних спеціальностей

тей, професійно орієнтована підготовка, професійна освіта.

In the context of globalization, digitalization, and increasing requirements for academic mobility, a foreign language for this category of students functions as a practical resource necessary for performing professional tasks, engaging in scientific communication, and integrating into the international professional environment. Unlike philological specialties, where foreign language competence is considered the main goal and content of training, for non-philological students, it has an applied character, combining linguistic knowledge with the ability to use it in professional activity. An analysis of current studies by Ukrainian and foreign scholars was carried out, which made it possible to identify key approaches to structuring foreign language competence. It has been shown that the international tradition mainly emphasizes communicative and intercultural dimensions, whereas Ukrainian researchers consistently develop professionally oriented models in which terminological accuracy, genre and stylistic appropriateness, and digital practices play a significant role. It has been established that the structure of foreign language competence has an integrative character and includes six interrelated components: linguistic, communicative, sociocultural, pragmatic, discursive, and reflective. Each of them ensures a specific aspect of speech activity, but only their combination creates a holistic system that meets the modern challenges of education and the labor market. The article proposes the author's definition of foreign language competence of future master's students in non-philological specialties as an integrative ability to effectively use a foreign language in professional, academic, and intercultural activities, based on linguistic, communicative, sociocultural, pragmatic, discursive, and reflective knowledge, skills, and abilities, supported by motivation for continuous self-development. The practical significance of the study lies in the possibility of using its results for the development of curricula and courses in professionally oriented foreign language, the creation of systems for assessing the level of formation of individual components, as well as the implementation of methodologies that combine language training with digital and reflective practices.

Key words: foreign language competence, linguistic component, communicative component, sociocultural component, pragmatic component, discursive component, reflective component, master's students in non-philological specialties, professionally oriented training, professional education.

УДК 378:37.091.12:81'243
DOI <https://doi.org/10.32782/ip/88.14>
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Алексахіна Т.О.,
orcid.org/0000-0002-9905-330X
канд. філол. наук, доцент,
ст. викладач кафедри іноземних мов та лінгводидактики
Сумського державного університету

Постановка проблеми. Питання формування іноземної компетентності у сучасній системі вищої освіти має стратегічне значення, оскільки

володіння іноземною мовою є не лише вимогою глобалізованого ринку праці, але й інструментом професійної самореалізації, академічної

мобільності та міжкультурної взаємодії. Традиційні підходи, що тривалий час зводилися до засвоєння граматичних правил і словникового запасу, не можуть у повній мірі відповідати потребам магістрів нефілологічних спеціальностей. Для цієї категорії студентів іноземна мова постає не як самоціль, а як практичний ресурс для виконання професійних завдань, участі у наукових проєктах, розширення академічних горизонтів та інтеграції у міжнародне середовище.

Проблема полягає у тому, що наукові визначення іншомовної компетентності є надзвичайно різноманітними й не завжди враховують специфіку підготовки студентів нефілологічних спеціальностей. У зарубіжних дослідженнях домінують комунікативні й інтеркультурні підходи, тоді як в українському дискурсі дедалі частіше підкреслюється потреба у професійно орієнтованій структурі, де провідного значення набуває фахова термінологія, прагматичність мовлення та вміння використовувати цифрові інструменти. Додатковою складністю є інтеграція цифрового виміру, який сьогодні стає невід'ємною частиною будь-якої компетентності. Магістри нефілологічних спеціальностей активно користуються онлайн-платформами, мобільними застосунками, віртуальними середовищами й штучним інтелектом, що змінює самі підходи до формування мовленнєвих умінь. У цій ситуації постає потреба оновлення структури іншомовної компетентності. Таким чином, актуальність дослідження зумовлена суперечністю між багатоваріантними науковими визначеннями іншомовної компетентності та практичною потребою в сучасній, комплексній і професійно орієнтованій її структурі для магістрів нефілологічних спеціальностей.

Аналіз актуальних досліджень. Науковий дискурс щодо іншомовної компетентності характеризується значною варіативністю визначень, що зумовлено як еволюцією освітніх парадигм, так і трансформаціями суспільних запитів. У міжнародній традиції домінують комунікативні та інтеркультурні підходи [1-3; 5], у яких іншомовна компетентність визначається як здатність ефективно взаємодіяти у багатомовному середовищі з урахуванням соціальних і культурних викликів. Проте для української системи вищої освіти особливого значення набувають ті інтерпретації, які інтегрують мовні знання з професійними та враховують вимоги конкретних галузей підготовки. Так, українські науковці дедалі частіше підкреслюють професійну спрямованість іншомовної компетентності фахівців. Д. Вороніна [8] розглядає іншомовну компетентність крізь призму інтеграції комунікативних, соціокультурних і прагматичних складових, роблячи акцент на їхньому впливі на професійну діяльність. Дослідження Г. Чередніченко [10] пропонують адаптацію поняття для технічної освіти,

де важливими є володіння професійною термінологією та специфічними жанрами дискурсу.

Важливим напрямом сучасних українських досліджень є включення цифрової складової до структури іншомовної компетентності. Так, Л. Горбатюк, Н. Кравченко, Г. Алексєєва, Т. Розумна [9] підкреслюють роль мобільних застосунків та онлайн-платформ у підвищенні мотивації студентів нефілологічних спеціальностей до навчання. У дослідженні О. Yurieva, Т. Musiichuk, & D. Baisan [7] показано, що поєднання формального та неформального цифрового навчання дозволяє підсилити рефлексивний компонент і забезпечити стійку внутрішню мотивацію студентів. Узагальнюючи підходи і практики, потрібно відзначити, що українські науковці зробили вагомий внесок у переосмислення структури іншомовної компетентності, надавши їй професійно орієнтованого та цифрового вимірів. Це дозволяє сформулювати сучасне бачення, яке синтезує універсальні здобутки зарубіжних підходів і специфічні потреби національної системи освіти, щоб забезпечити відповідність вимогам глобалізованого й технологізованого середовища.

Мета і методи дослідження. Метою статті є визначення сучасної структури іншомовної компетентності майбутніх магістрів нефілологічних спеціальностей, яка містить як класичні лінгвістичні та комунікативні складові, так і новітні складові, які увиразнюють професійно орієнтовані та цифрові виміри. Реалізація цієї мети передбачає аналіз еволюції наукових підходів, систематизацію структурних компонентів компетентності, а також обґрунтування їхньої актуальності для сучасної української системи вищої освіти.

Для досягнення мети використано комплекс методів дослідження. Теоретичний аналіз літератури дозволив простежити генезу поняття іншомовної компетентності та виявити основні компоненти, які найчастіше виділяються у вітчизняних і зарубіжних працях. Порівняльний аналіз використано для зіставлення моделей, що сформувалися у міжнародному науковому дискурсі, з тими, які розробляють українські дослідники, що дало змогу визначити особливості професійно орієнтованого підходу. Метод контент-аналізу наукових публікацій забезпечив виявлення тенденцій щодо включення цифрового виміру у структуру компетентності. Особливу увагу приділено працям українських науковців, які акцентують на професійній спрямованості й цифрових практиках у процесі іншомовної підготовки. Саме це стало підґрунтям для формулювання авторського бачення структури іншомовної компетентності, що відповідає вимогам сучасного освітнього та професійного середовища.

Результати дослідження. За результатами аналізу сучасних наукових підходів розроблено відповідне бачення іншомовної компетентності

майбутніх магістрів нефілологічних спеціальностей. На нашу думку, іншомовна компетентність майбутніх магістрів нефілологічних спеціальностей – це інтегративна здатність ефективно використовувати іноземну мову як інструмент професійної, академічної та міжкультурної комунікації, що ґрунтується на системі лінгвістичних, соціокультурних, дискурсивних і прагматичних знань і вмінь, підкріплених стійким прагненням до постійного вдосконалення і саморозвитку для повноцінної реалізації мовленнєвої діяльності в сучасному освітньому та професійному середовищі.

Базовим ядром компетентності залишається лінгвістичний компонент, що охоплює володіння фонетикою, граматику, лексику та фаховою термінологією. Саме він забезпечує мовну правильність і точність, без яких неможлива ефективна професійна комунікація. У поєднанні з ним формується комунікативний компонент, який проявляється у здатності вести діалог, дискусію, переговори, брати участь у командній взаємодії та досягати поставлених комунікативних цілей. Важливою складовою є соціокультурний компонент, що відображає орієнтацію у культурних кодах, традиціях та нормах етикету, а також готовність адаптувати мовлення до культурних особливостей співрозмовника. Для магістрантів нефілологічних спеціальностей ця складова має особливу вагу, оскільки вони дедалі частіше залучаються до академічної

мобільності та професійної співпраці в міжнародних колективах. Прагматичний компонент забезпечує доречність і функціональність мовлення відповідно до ситуації, мети й жанрових особливостей комунікації. Він формує здатність використовувати іноземну мову як інструмент розв'язання конкретних професійних завдань, що є важливим для студентів нефілологічних спеціальностей. Не менш важливим є дискурсивний компонент, який охоплює вміння створювати зв'язні та логічно структуровані усні й письмові тексти, інтегрувати їх у професійний, академічний і міжкультурний дискурс. Ця складова є підґрунтям для написання наукових статей, підготовки звітів, презентацій і виступів іноземною мовою. Сучасні дослідження виділяють також рефлексивний компонент, що передбачає здатність до самоаналізу, оцінювання якості власного мовлення й вироблення стратегій самовдосконалення. Він тісно пов'язаний із мотивацією, оскільки саме рефлексія стимулює внутрішнє прагнення до підвищення рівня володіння мовою.

Таким чином, результати дослідження дають підстави стверджувати, що структура іншомовної компетентності майбутніх магістрів нефілологічних спеціальностей має інтегративний характер і включає сім взаємопов'язаних компонентів: лінгвістичний, комунікативний, соціокультурний, прагматичний, дискурсивний, рефлексивний та цифровий (рис. 1).

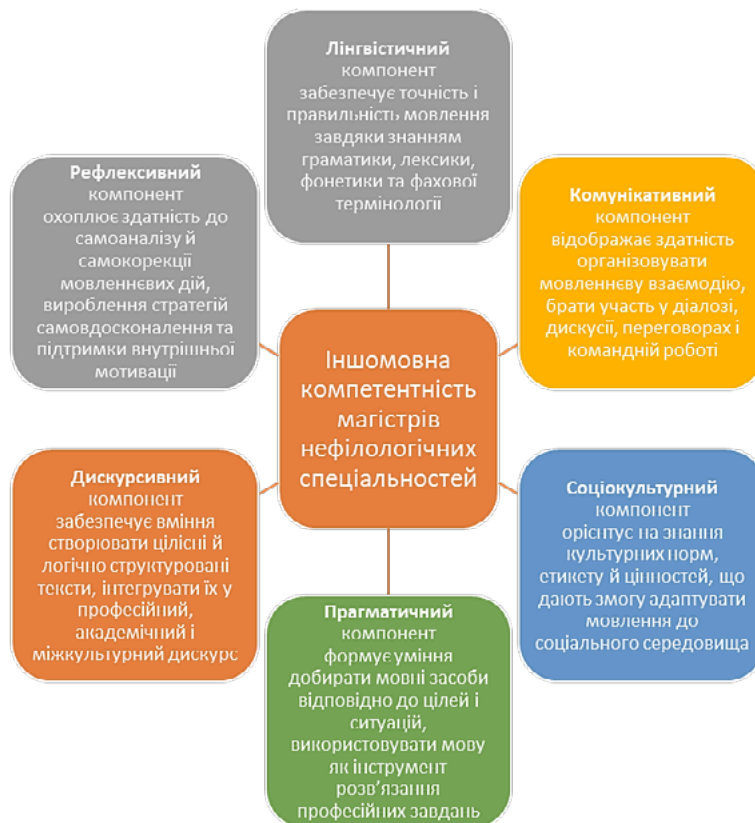

Рис. 1. Компоненти структура іншомовної компетентності майбутніх магістрів нефілологічних спеціальностей

Їхнє поєднання забезпечує готовність студентів до повноцінної професійної, академічної та міжкультурної комунікації у цифровізованому світі.

Обговорення. Отримані результати дозволяють стверджувати, що іншомовна компетентність магістрів нефілологічних спеціальностей має багатовимірний інтегративний характер і водночас відрізняється від традиційних моделей, розроблених для підготовки філологів. Якщо для студентів-філологів володіння іноземною мовою є професійною метою і провідним змістом освітнього процесу, то для студентів нефілологічних спеціальностей іноземна мова виступає інструментом, який забезпечує доступ до професійних знань, міжнародних досліджень та ефективної комунікації в багатомовному середовищі [8]. У цьому полягає основна відмінність між двома типами іншомовної компетентності: для філологів вона є основною спеціалізацією, тоді як для студентів нефілологічних спеціальностей прикладним ресурсом професійної комунікації.

У зарубіжних концепціях комунікативна [2; 3] та інтеркультурна [1; 4] моделі формували універсальне розуміння іншомовної компетентності як здатності ефективно взаємодіяти в соціокультурному середовищі. Проте у професійно орієнтованій освіті українські дослідники [10] послідовно доводять, що для студентів нефілологічних спеціальностей важливим є поєднання мовних знань із термінологічною точністю, жанрово-стильовою відповідністю та умінням використовувати іноземну мову у фаховій діяльності. Це надає іншомовній компетентності магістрів нефілологічних спеціальностей специфічного прикладного виміру.

Цифровізація освіти також загострює відмінності між філологічною та нефілологічною іншомовною компетентністю. Якщо у програмах підготовки майбутніх філологів цифрові технології розглядаються як додатковий засіб оптимізації навчання мов, то для студентів нефілологічних спеціальностей цифровий вимір стає невід'ємною частиною підготовки та інструментом комунікації. Вони потребують уміння працювати з електронними базами даних, спеціалізованим програмним забезпеченням, онлайн-платформами та мобільними застосунками для розв'язання професійних завдань [7]. У цьому випадку цифрово-мовленнєва грамотність набуває особливої значущості як чинник інтеграції мовної та професійної підготовки.

Порівняння з підготовкою філологів показує, що при формуванні іншомовної компетентності пріоритетними залишаються глибокі лінгвістичні знання, володіння стилістикою та літературними жанрами й перекладацькі вміння [5; 6]. У магістрів нефілологічних спеціальностей акценти зміщуються на прагматичне використання мови, її функціональність і адаптивність до професійного середовища. Це підтверджує, що сучасна модель

іншомовної підготовки для студентів нефілологічних спеціальностей має бути не копією з філологічних програм, а окремою структурою, зорієнтованою на практичні потреби та цифрові реалії майбутньої професійної діяльності.

Отже, обговорення отриманих результатів дає підстави вважати, що сучасне бачення іншомовної компетентності магістрів нефілологічних спеціальностей поєднує універсальні комунікативні й інтеркультурні характеристики з професійно орієнтованими та цифровими вимірами іншомовної комунікації у професійному середовищі.

Висновки. Дослідження дозволило обґрунтувати сучасне бачення структури іншомовної компетентності майбутніх магістрів нефілологічних спеціальностей як багатовимірного інтегративного утворення, що включає лінгвістичний, комунікативний, соціокультурний, прагматичний, дискурсивний та рефлексивний компоненти. Узагальнення наукових підходів показало, що саме взаємодія цих складових забезпечує іншомовну підготовку до повноцінної участі в академічній, професійній та міжкультурній діяльності.

Наукова новизна дослідження полягає в уточненні структури іншомовної компетентності магістрів нефілологічних спеціальностей. На відміну від традиційних філологічних моделей, що орієнтовані на глибоке опанування мовної системи, літератури й методики викладання, у професійно орієнтованому підході іншомовна компетентність постає як прикладний ресурс, спрямований на розв'язання конкретних завдань майбутнього фахівця. Запропоноване трактування враховує прагматичність, функціональність і міждисциплінарність іншомовної підготовки майбутніх магістрів нефілологічних спеціальностей, що відображає сучасні виклики глобалізованого світу. Практична значущість результатів дослідження полягає у можливості використання визначеної структури як методологічної основи для модернізації навчальних планів та освітніх програм підготовки фахівців у закладах вищої освіти. Вона може стати орієнтиром для викладачів у розробленні курсів професійно орієнтованої іноземної мови, розробленні інтерактивних завдань, впровадженні рефлексивних практик та використанні цифрових інструментів. Запропоноване бачення також може бути корисним при розробленні систем оцінювання іншомовної компетентності, оскільки воно окреслює конкретні аспекти, за якими можна вимірювати рівень сформованості кожного з компонентів.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні інструментів для діагностики рівня сформованості окремих компонентів іншомовної компетентності, а також у створенні інноваційних методик навчання, що інтегрують іноземну мову з фаховими дисциплінами у цифровому освітньому середовищі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Byram M. Teaching and assessing intercultural communicative competence. Multilingual Matters, 1997. URL: <https://salo.li/9B5f93f>
2. Canale M., Swain M. Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics*, 1980. Vol. 1(1). Pp. 1–47. <https://doi.org/10.1093/applin/l.1.1>
3. Hymes D. On communicative competence. In J. B. Pride & J. Holmes (Eds.), *Sociolinguistics*, 1972. pp. 269–293.
4. Kramsch C. Culture in foreign language teaching. Routledge, 2013.
5. Savignon S. J. Communicative competence. In J. Lontos (Ed.), *The TESOL Encyclopedia of English Language Teaching*, 2017. pp. 1–7. <https://doi.org/10.1002/9781118784235.eelt0047>
6. Taguchi N. Interlanguage pragmatics. In A. Barron, P. Grundy, & G. Yueguo (Eds.), *The Routledge Handbook of Pragmatics*, 2017. pp. 153–167.
7. Yurieva O., Musiichuk T., Baisan, D. Informal english learning with online digital tools: non-linguist students. *Advanced Education*, 2021. Vol. 8(17). Pp. 90–102. <https://doi.org/10.20535/2410-8286.223896>
8. Вороніна Д. Зміст та структура іншомовної комунікативної компетентності сучасних фахівців. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*, 2017. Вип. 20(2). С. 98–107.
9. Горбатюк Л. В., Кравченко Н. В., Алексеєва Г. М., Розумна Т. С. Мобільні додатки як засоби формування іншомовної лексичної компетентності студентів нефілологічних спеціальностей. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2019. Т. 74, № 6. С. 150–164. <http://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/9029>
10. Чередніченко Г. А. Структура іншомовної професійно-комунікативної компетентності майбутніх інженерів-технологів харчової промисловості. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2018. Вип. 58-59. С. 489–495.

Дата першого надходження рукопису до видання: 22.10.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 28.11.2025

Дата публікації: 19.12.2025